

Sygn. akt: I Ns 104/14

POSTANOWIENIE

Dnia 12 czerwca 2014 r.

Sąd Rejonowy w Legnicy I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Joanna Tabor-Wytrykowska

Protokolant: sekr. sądowy Magdalena Jagiera

po rozpoznaniu w dniu 12 czerwca 2014 r. w Legnicy na rozprawie

sprawy z wniosku W. J.

o stwierdzenie nabycia spadku po M. J.

I. stwierdza, że spadek po M. J.

zmarłym dnia 2 października 2013 r. w B.

ostatnio stale zamieszkałym w L.

na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 28 stycznia 2011r. nabyli wprost żona W. J. w 3/5 części oraz syn P. J. i córka J. N. w częściach równych po 1/5 części spadku każdy z nich;

II. orzeka, iż koszty postępowania ponosi wnioskodawczyni i uczestnicy postępowania, każdy związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt I Ns 104/14

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni W. J. złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po swoim mężu M. J., zmarłym w dniu 2 października 2013 r., z ustawy, na rzecz żony oraz dzieci spadkodawcy, tj. uczestników postępowania P. J. i J. N..

W uzasadnieniu wskazała, iż spadkodawca sporządził testament własnoręczny, który jednak nie spełnia wymogów przewidzianych przez prawo dla tego typu rozrządzeń majątkiem. Według wnioskodawczyni spadkodawca w testamencie może najwyżej wskazać spadkobierców oraz oznaczyć ich udział w spadku, ale nie może przypisywać spadkobiercom poszczególnych przedmiotów należących do masy spadkowej, chyba że w drodze zapisu windykacyjnego. Wnioskodawczyni wskazała też, iż część spadku przypisana przez spadkodawcę w testamencie nie istniała już w momencie otwarcia spadku. Z tych względów należy przyjąć dziedziczenie ustawowe.

Uczestnicy postępowania P. J. i J. N. również wnieśli o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcy na podstawie ustawy w sposób zgodny z wnioskiem.

Postanowieniem z dnia 21 lutego 2014 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania małoletniego K. J., reprezentowanego przez matkę M. K., która na rozprawie w dniu 29 kwietnia 2014 r., w imieniu małoletniego oświadczyła, że zgadza się z wnioskiem.

Na rozprawie w dniu 12 czerwca 2014 r. wnioskodawczyni zmieniła swoje stanowisko w sprawie w ten sposób, iż wniosła o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentów pozostawionych przez spadkodawcę.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca M. J. zmarł w dniu 2 października 2013 r. w B.. Na stałe mieszkał w L.. W chwili śmierci był żonaty z wnioskodawczynią W. J.. W związku małżeńskim z wnioskodawczynią pozostawał od 2 października 2004 r.

dowód: - odpis skrócony aktu zgonu M. J., k.10,

- odpis skrócony aktu małżeństwa spadkodawcy i wnioskodawczynie, k. 9,

- zapewnienia spadkowe wnioskodawczynie i uczestników postępowania, k. 46-48.

Spadkodawca M. J. miał dwoje dzieci z pierwszego małżeństwa, tj. P. J. i J. N..

K. J. jest synem P. J..

dowód: - odpis skrócony aktu urodzenia P. J., k. 11,

- odpis skrócony aktu urodzenia J. N., k. 12.

- zapewnienia spadkowe wnioskodawczynie i uczestników postępowania, k. 46-48.

Spadkodawca sporządził dwa testamenty własnoręczne, tj. w dniu 17 grudnia 2009 r. oraz 28 stycznia 2011 r.

dowód: - testament z dnia 17 grudnia 2009 r., k. 13,

- testament z dnia 28 stycznia 2011 r., k. 13.

W dacie sporządzenia testamentu z dnia 28 stycznia 2011 r. M. J. był współwłaścicielem na prawie wspólności majątkowej małżeńskiej samochodu osobowego marki P. (...), rok produkcji 2009, o wartości 40 000 zł w udziale 1/2 oraz środków pieniężnych zgromadzonych na wspólnym koncie oszczędnościowym dwóch osób nr (...) w Banku (...) S.A. w wysokości 14 999,99 zł.

Posiadał też gitarę i komputer szachowy, który w testamentach przeznaczył dla wnuka K. J.. Obie te ruchomości nie przedstawiały wartości majątkowej, a jedynie sentymentalną.

W dacie 28 stycznia 2011 r. saldo na wspólnym rachunku bieżącym spadkodawcy i wnioskodawczynie w Banku (...) S.A. o nr (...) wynosiło 1 720,27 zł.

dowód: - pismo Banku (...) S.A. z dnia 27.05.14 r., k. 84,

- zapewnień spadkowych wnioskodawczynie i uczestników postępowania, k. 46-48.

Wnioskodawczynie oraz uczestnicy postępowania nie zrzekli się dziedziczenia po zmarłym, nie byli uznani za niegodnych do dziedziczenia ani nie odrzucili spadku po zmarłym.

dowód: - zapewnienia spadkowe wnioskodawczynie i uczestników postępowania, k. 46-48.

Sąd zważył co następuje:

Wniosek co do zasady zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów kodeksu. Jak wynika z art. 924 k.c. spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Zgodnie z treścią art. 926 § 1 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu.

W niniejszej sprawie ujawnione zostały dwa testamenty sporządzone przez spadkodawcę M. J. własnoręcznie w dniach 17 grudnia 2009 r. oraz 28 stycznia 2011 r. Jak wynika, z ustaleń poczynionych w toku sprawy testamenty te były jedynymi rozrządzeniami spadkodawcy na wypadek jego śmierci.

W związku z tym, iż ustawodawca w kodeksie cywilnym przewidział, iż aby dany dokument mógł być uznany za testament musi odpowiadać ściśle określonym przez kodeks cywilny wymaganiom, Sąd był zobowiązany zbadać czy przedstawione przez wnioskodawczynię dokumenty są testamentami, a jeśli tak, to który z nich znajdzie zastosowanie przy orzekaniu o następstwie prawnym po spadkodawcy.

Testament jest czynnością jednostronną o charakterze osobistym, dokonaną w formie szczególnej, zawierającą rozrządzenia spadkodawcy na wypadek śmierci (*mortis causa*). Wola spadkodawcy wyrażona w formie ważnie sporządzonego testamentu wyprzedza ustawowy porządek dziedziczenia, stąd jeśli spełnione są wszystkie wymogi formalnej ważności testamentu, Sąd zobowiązany jest stwierdzić nabycie praw do spadku na podstawie testamentu, choćby wola uczestników postępowania spadkowego – spadkobierców ustawowych – była inna.

Oba znajdujące się w aktach testamenty są dokumentami własnoręcznymi, sporządzonymi przez spadkodawcę zgodnie z art. 949 k.c., co nie było kwestionowane przez żadaną ze stron postępowania (testamenty holograficzne). Nie było też między uczestnikami sporu co do zdolności spadkodawcy M. J. do sporządzenia testamentów, w okresie ich powstania, w sposób swobodny i świadomy (art. 945 i 944 k.c.).

W pierwszej kolejności rozważania wymagała kwestia kolizji obu dokumentów.

Stosownie do art. 943 k.c. spadkodawca może w każdej chwili odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia. Odwołanie testamentu może nastąpić bądź w ten sposób, że spadkodawca sporządzi nowy testament, bądź też w ten sposób, że w zamiarze odwołania testament zniszczy lub pozbawi go cech, od których zależy jego ważność, bądź wreszcie w ten sposób, że dokona w testamencie zmian, z których wynika wola odwołania jego postanowień (art. 946 k.c.). Jeżeli spadkodawca sporządził nowy testament nie zaznaczając w nim, że poprzedni odwołuje, ulegają odwołaniu tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego testamentu (art. 947 k.c.).

Powyższe wskazuje, że „odwołalność” stanowi jedną z podstawowych cech testamentu, a także istotny przejaw swobody testowania. Spadkodawca może aż do swojej śmierci, w każdej chwili, odwołać testament w całości lub w części, co oznacza że jego wola w omawianym zakresie, a więc także co do osoby spadkobiercy, może się zmieniać dowolnie i to wielokrotnie.

Przenosząc to co powiedziano wyżej na grunt niniejszej sprawy, w ocenie Sądu należy wyciągnąć wniosek, iż na skutek sporządzenia przez M. J. nowego testamentu w dniu 28 stycznia 2011 r. odwołaniu uległ w całości testament z dnia 17 grudnia 2009 r., wobec niemożności pogodzenia jego postanowień z treścią nowego testamentu.

Do takiego wniosku prowadzi porównanie treści obu testamentów, dokonane zgodnie z wytycznymi wynikającymi z art. 948 k.c., a więc formułującymi kryteria wykładni testamentów.

Pierwszy z testamentów, sporządzony w dniu 17 grudnia 2009 r., zmierza ewidentnie do powołania do całego spadku tylko jednego spadkobiercy, w osobie żony spadkodawcy, wnioskodawczyni W. J.. Świadczy o tym nie budzące wątpliwości sformułowanie testamentu, z którego wynika, że wolą spadkodawcy było rozdysponowanie w testamencie całego swojego majątku. Jednocześnie dalsza część testamentu poświęcona jest dzieciom spadkodawcy, w szczególności powodom dla których spadkodawca wydziedzicza dzieci. Z powyższego wynika, że wolą M. J. było, aby dzieci nie uczestniczyły w spadku po ojcu, tj. aby nie otrzymały z tego tytułu żadnej korzyści majątkowej.

Drugi testament wskazuje, że spadkodawca zmienił zdanie odnośnie uczestniczenia swoich dzieci w spadku po nim. W testamencie znajduje się sformułowanie „(...) mój cały majątek tzw masę spadkową dzielę w następując sposób (...)”, z którego wynika że wolą testatora było powołanie do spadku po sobie nie tylko żony, ale również dzieci.

W ocenie Sądu pomimo tego, że spadkodawca wyraźnie nie zaznaczył w testamencie z 28 stycznia 2011 r., że odwołuje testament z 17 grudnia 2009 r., w szczególności te jego fragmenty, które dotyczą wydziedziczenia, to jednak wobec niemożności pogodzenia treści pierwszego z drugim (wobec zmiany woli spadkodawcy co ilości osób uczestniczących w spadku po nim, co wyraźnie wskazuje na fakt przebaczenia dzieciom) postanowienia pierwszego z testamentów uległy odwołaniu na skutek sporządzenia drugiego z nich.

Sąd nie podziela poglądu wnioskodawczynie zajętego na ostatniej rozprawie, odnośnie konieczności wzięcia pod uwagę dwóch testamentów. Nie ma znaczenia z punktu widzenia rozważanej kolizji testamentów okoliczność, iż w testamencie z 2009 r. testator wspomina zarówno o pieniądzach na rachunku (...) jak i na lokacie, zaś w 2011 r. pisze już tylko o lokacie. Dla rozstrzygnięcia kolizji testamentów znaczenie ma natomiast okoliczność, że spadkodawca swoją świadomością i wolą obejmował cały swój majątek, na co niezbicie wskazuje zawarte w obu dokumentach, wcześniej już zacytowane sformułowanie. Natomiast wskazywana przez wnioskodawczynię różnica pomiędzy treściami obu testamentów, to najprawdopodobniej zmiana obejmowanego świadomością testatora stanu jego posiadania, która ma znaczenie z punktu widzenia proporcji poszczególnych składników rozdysponowanych w testamencie do całego majątku spadkodawcy, a zatem wpływa na wielkość udziałów poszczególnych spadkobierców.

Podsumowując, to co powiedziano dotychczas należy stwierdzić, że Sąd przyjął, iż dziedziczenie testamentowe w sprawie nastąpiło na podstawie testamentu z dnia 28 stycznia 2011 r. Zawiera on ostatnią wolę spadkodawcy wyrażoną na wypadek jego śmierci, zgodnie z którą całość spadku ma przyspaść żonie i dzieciom.

Rozważania w dalszej kolejności poświęcone są kwestii wielkości udziałów poszczególnych spadkobierców.

Zgodnie z art. 961 k.c. jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku. ***Jeżeli takie rozrządzenie testamentowe zostało dokonane na rzecz kilku osób, osoby te poczytuje się w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów.***

Sąd nie podziela argumentacji wnioskodawczynie zawartej we wniosku, jakoby rozporządzenie przez spadkodawcę poszczególnymi składnikami majątku w testamencie było niedopuszczalne i tym samym pozbawiało takiego rozrządzenia waloru testamentu. Przepis art. 961 k.c. to norma interpretacyjna, która ma zastosowanie w sytuacji, gdy spadkodawca rozporządził w testamencie poszczególnymi przedmiotami majątkowymi, które wyczerpują prawie cały spadek, a istnieje wątpliwość co do rzeczywistej woli spadkodawcy.

W efekcie ustalenie czy przedmioty majątkowe wymienione w testamencie wyczerpują prawie cały spadek czy też nie, jest kluczowe dla przyjęcia dziedziczenia jako testamentowe lub ustawowe.

Z tych względów Sąd prowadził postępowanie wyjaśniające oraz dowodowe na okoliczność czy wymienione w testamencie przedmioty wyczerpują prawie cały spadek czy też nie.

W testamencie z dnia 28 stycznia 2011 r. spadkodawca rozdysponował udziałem małżeńskim w samochodzie osobowym marki P., pieniędzmi z lokaty w łącznej wysokości 10 000 zł oraz gitarą i komputerem szachowym. Jednocześnie z treści testamentu wynika, że spadkodawca miał świadomość, iż posiadany przez niego majątek stanowi wspólność ustawową małżeńską z żoną W. J., w którym to majątku spadkodawcy przysługiwał udział 1/2. Testator traktował też mieszkanie, w którym mieszkał oraz jego wyposażenie jako odrębny majątek żony W. J..

Z zapewnienia spadkowego wnioskodawczynie wynika, że spadkodawca nie posiadał innego majątku w dacie sporządzenia testamentu z dnia 28 stycznia 2011 r. Twierdzeń wnioskodawczynie w tym zakresie nie zakwestionowali uczestnicy postępowania, którzy nie przedstawili też dowodów wskazujących na istnienie innego majątku spadkodawcy w dacie 28 stycznia 2011 r.

W tym miejscu należy zauważyć, że przy ocenie, czy przedmioty majątkowe przeznaczone oznaczonej osobie w testamencie wyczerpują prawie cały spadek, należy wziąć pod uwagę podlegający dziedziczeniu majątek spadkowy z chwili sporządzenia testamentu, a nie z chwili otwarcia spadku (post. SN z 29.03.2007 r., I CSK 3/07, OSP 2009/12/136). Z tych przyczyn Sąd oddalił wnioski dowodowe zgłoszone przez pełnomocnika uczestników postępowania w piśmie z dnia 6 maja 2014 r., albowiem zmierzały one do ustalenia wysokości masy spadkowej, tj. stanu spadku w dacie jego otwarcia, co ma znaczenie w sprawie o dział spadku nie zaś w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Okoliczność, iż M. J. nie posiadał innego majątku w dacie sporządzenia testamentu wynika też z pism Banku (...) S.A. z dnia 27 maja 2014 r. (k.84) oraz Banku (...) S.A. w L. z dnia 7 maja 2014 r. (k.64).

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd ustalił, iż majątek wymieniony przez spadkodawcę w testamencie z dnia 28 stycznia 2011 r. wyczerpuje cały jego majątek istniejący w dacie sporządzenia testamentu.

W dalszej kolejności należało zająć się wielkością udziałów poszczególnych spadkobierców. W tym celu, stosownie do wytycznych z art. 961 k.c., trzeba było ustalić ułamki odpowiadające stosunkowi wartości przeznaczonych poszczególnym spadkobiercom przedmiotów. Powyższe nie byłoby możliwe bez uprzedniego określenia wartości całego spadku w dacie sporządzenia testamentu. W oparciu o zgodne stanowisko uczestników co do wartości samochodu osobowego marki P., jak i w oparciu o informacje Banku (...) S.A. z dnia 27 maja 2014 r., Sąd ustalił wartość majątku spadkodawcy w dacie 28 stycznia 2011 r. na kwotę **27 500 zł**, w tym udział w prawie własności samochodu – **20 000 zł** oraz udział $\frac{1}{2}$ w oszczędnościach na koncie nr (...) w Banku (...) S.A., tj. po zaokrągleniu kwota **7 500 zł**.

Do wartości spadku Sąd nie zaliczył połowy z kwoty 1 720,27 zł, pomimo że jak wynika to z pisma Banku (...) S.A. (k. 84) taka kwota znajdowała się na rachunku wspólnym M. i W. małżonków J. w dniu 28 stycznia 2011 r. Powyższe spowodowane było tym, że na ten rachunek wpływały aktualne dochody małżonków, wydatkowane na bieżąco, w całości, na pokrycie comiesięcznych kosztów utrzymania. W efekcie środki takie nie mogą być traktowane jako majątek, który zwiększa wielkość spadku.

Sąd przyjął także, że gitara i komputer szachowy nie przedstawiały wartości majątkowej w dacie sporządzenia testamentu, stąd rozrządzenie testamentowe, stosownie do którego testator przeznaczył te składniki wnukowi K. J., należało potraktować jako zapis zwykły (art. 968 k.c.), a nie powołanie do spadku.

Wielkość ułamków należnych poszczególnym spadkobiercom ustalono ostatecznie w ten sposób, iż określono proporcję w jakiej przyznane spadkobiercom składniki pozostawały do wartości całego majątku. I tak, skoro wolą spadkodawcy było przeznaczenie dla każdego z dzieci składnika o wartości 5 000 zł, to stanowiło to 18 % ($0,18 = 9/50$) całego spadku o wartości ustalonej przez Sąd ($5\ 000 \times 100\% : 27\ 500$). Łącznie zatem składniki przyznane uczestnikom to 36 % ($0,36 = 18/50$) ogólnej wartości spadku. Powyższe oznacza, że udział wnioskodawczyni stanowił 64 % ($0,64 = 32/50$) całego spadku. Po zaokrągleniu pozwoliło to na ostateczne określenie wielkości ułamków jako po $\frac{1}{5}$ na rzecz uczestników P. J. i J. N. oraz $\frac{3}{5}$ na rzecz wnioskodawczyni W. J..

W efekcie, Sąd stwierdził, iż spadek zgodnie z ostatnią wolą spadkodawcy, na mocy testamentu holograficznego z dnia 28 stycznia 2011r. nabyli wprost żona W. J. w $\frac{3}{5}$ części spadku oraz dzieci P. J. i J. N. w częściach równych po $\frac{1}{5}$ części spadku każdy z nich.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.